

BİREYSEL ÇALGI DERSİNE İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Begüm YALÇINKAYA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi
Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı, yalcinkayabegum@yahoo.com

Yrd. Doç. Dr. Abdurrahim Can ELDEMİR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi
Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı, caneldemir@hotmail.com

Özet

Bu çalışma, "Bireysel Çalgı" dersine ilişkin tutumların ölçülmesinde kullanılmak üzere likert tipi bir ölçek geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme aşamaları şu şekilde sıralanabilir. Çalışmaya literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Benzer çalışmalar incelenmiş, temel bir fikir oluşturulmuş ve 2010 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda mesleki müzik eğitimi almakta olan 60 öğrenciye bireysel çalgı dersine ilişkin görüşlerini içeren kompozisyon yazdırılmıştır. Elde edilen veriler kapsamında 20'si olumlu, 16'sı ise olumsuz önermeden oluşan 36 maddelik taslak bir ölçek oluşturulmuştur. Taslak ölçek kapsam geçerliliği için uzmanlara gönderilmiş ve gelen geribildirimler doğrultusunda ölçek tekrar düzenlenerek çeşitli üniversitelerde mesleki müzik eğitimi alan 373 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi yapılarak belirlenmiştir. Faktör analizinde ise varimax dönüşümlü temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Ayrıca ölçeğin iç tutarlık katsayısı ve madde toplam korelasyonları da hesaplanarak Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,947$, Kaiser-Meyer Olkin (KMO) değeri 0,96 olarak bulunmuştur. Elde edilen bütün bu bulgular değerlendirildiğinde, geliştirilen Bireysel Çalgı Dersi Tutum Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Tutum Ölçeği, Bireysel Çalgı Dersi Tutum Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlik.

DEVELOPMENT OF ATTITUDE SCALE ABOUT INDIVIDUAL INSTRUMENT CLASS

Abstract

This study was carried out in order to develop likert type scale that will be used for assessing attitudes towards "Individual Instrument" class. Stages of developing the scale can be lined in this way: Firstly, literature review was made which was the beginning stage of the study. Similar studies were analyzed, a basic idea was created and 60 students in Gazi University, Faculty of Fine Arts Education, Department of Music Education, in 2010 academic year's fall semester attended the study and they were required to write compositions about their views on individual instrument class. In scope of the obtained data, a draft scale made of 36 items including 20 positive and 16 negative propositions was prepared. Draft scale was sent to professionals for content validity, and in line with feedbacks, scale was rearranged and conducted on 373 students studying vocational music in various universities. Structural validity of the scale was determined by making factor analysis. Varimax rotation principle component analysis was used in factor analysis. On the other hand, internal consistency coefficient of the scale and total item correlations were calculated and it was determined that Cronbach Alpha reliability coefficient was $\alpha=0,947$, Kaiser-Meyer Olkin (KMO) was 0,96. When all of these obtained data is analyzed, it can be said that Individual Instrument Class Attitude Scale is a valid and reliable scale.

Key Words: Attitude Scale, Attitude Scale of Individual Instrument, Validity, Reliability.

Giriş

Tutumlar öncelikli olarak sosyal psikolojinin konusu ve anahtar kavramlarından biridir. Bunun yanında, davranış bilimlerinin farklı alanlarında yaşanan gerek kuramsal gerekse yöntemsel gelişmeler, tutum konusunun farklı boyutlarını ve farklı ele alınış biçimlerini gündeme getirmiştir (İnceoğlu, 2010: 8). Bu farklı yaklaşım biçimlerine bağlı olarak pek çok tutum tanımı yapılmıştır. Tutum, bireye atfedilen ve onun psikolojik bir nesneye ilişkin duygu, düşünce ve muhtemel davranışlarını organize eden eğilim olarak tanımlanabilir (Aydın, 2008: 281). Tutumlar, Byrne'nin ifadesiyle diğer insanları, grupları, fikirleri, ülkenin diğer yörelerini veya nesnelere konu edinen oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleridir (Byrne, 1977'den aktaran Cüceloğlu, 2004). Allport ise tutumu, "bireyin objelere (nesnelere) ve durumlara karşı tepkileri üzerinde yöneltici ve dinamik etki yapan ve geçirilen tecrübelerle örgütlenmiş duygusal ve zihinsel yetenek ya da eğilim" olarak ifade etmiştir (Allport, 1935'ten aktaran Aydoslu, 2005).

"Tutumlar psikolojik bir düşünsel oluşum içinde ve toplumsal değer, norm ve ilişkilerin etkisiyle oluşurlar. Bazı davranış bilimcilerine göre tutum, zihinsel bir öge, bazılarına göre davranışı yönlendiren duygusal bir ön düşünce, bazılarına göre de ideoloji veya kanaat oluşumunu etkileyen bir değerler bütünü, bir vaziyet alıştıdır" (Güney, 2008: 218). Tutumlar öğrenme yoluyla sonradan kazanılır. Tutumların önemli bir bölümü hayatın ilk 20-25 yılı içinde oluşmakla birlikte, tutum oluşması yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç içinde nelere ilişkin ve ne tür tutumlar oluşturacağımız çeşitli faktörler tarafından belirlenmektedir (Aydın, 2008: 286).

Tutumların şekillenmesinde ve değişmesinde rol oynayan en önemli etmenlerden biri de eğitimidir. Eğitim-öğretim sırasında kişi, birçok bilgi ve becerilerle birlikte alışkanlıklar da edinir. Bunlar, tutumun bilişsel ve düşünsel öğelerini oluşturur. Bunlarda değişiklik oldukça, tutumlarda da değişiklikler olur (Binbaşıoğlu, 1995: 374). Öğrencinin okula ve öğrenmeye yönelik tutumlarının bilinmesi olumsuz tutumların değiştirilebilmesi açısından önemlidir. Eğer öğrenci öğrenmeye güdülenmemişse, öğretmenin olumsuz tutumları değiştirme yönünde öğrenciye yardımcı olması mümkün değildir (Oksal, 2007: 445).

Öğrencilerin derse ve öğrenmeye yönelik tutumları, iletişimin yoğun bir biçimde gerçekleştiği bireysel derslerde, toplu derslere nazaran daha rahat gözlemlenebilmektedir. Güzel Sanatlar alanında eğitim veren pek çok kurumun programlarında görebileceğimiz bireysel dersler, mesleki müzik eğitimi veren kurumların eğitim programlarında da yoğun bir biçimde yer almaktadır. Bireysel çalgı dersi bu derslerin başında gelmektedir.

Bireysel çalgı dersi, öğretmen ve öğrenci arasında birebir gerçekleşen ve planlı olarak yürütülen bir eğitim sürecidir. Bu süreç içinde öğrenci, çalgı hakkında teknik bilgi ve beceriler kazanmakta ve müzik eğitiminin temel amaçlarını daha kolay gerçekleştirmektedir (Yalçinkaya, 2002: 354). Öğrencilerin derse yönelik

Bireysel Çalgı Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi

tutumlarının belirlenmesi ve olumlu yönde değiştirilmeye çalışılması, bireysel çalgı dersinden elde edilecek kazanımların nitelikli bir biçimde gerçekleşmesine yardımcı olur. Umuzdaş'a (2012: 472-479) göre, "Çalgı dersine ilişkin olumlu tutum geliştiren bir öğrenci, buna bağlı olarak dersle yakından ilişkili olan ve paralel yürütülen diğer derslere (işitme, orkestra gibi), eğitim kurumuna, öğrenmeye ve öğretmeye yönelik olumlu tutum geliştirebilmektedir".

Bireylerin tutumlarını doğrudan gözlemek olanaksızdır. Tutumlar bireylerin doğrudan gözlenebilir davranışlarından yordanabilir. Tutumların ölçülmesinde, gözlem, soru listesi, tamamlanmamış cümleler ve hikâyeler, resimlerin düzenlenmesi, resimlere bakarak hikâyeler anlatma gibi çeşitli yöntemler ile yanlış seçme ve içerik analizi gibi çeşitli tekniklerden yararlanılmaktadır. Bunların yanında en yaygın olarak kullanılan araçlar, bireyin çeşitli yönlerini ölçen tutum ölçekleridir (Özgüven, 1998: 353-354). Tutum ölçekleri, birimleri deneylerle saptanmış ve karşılaştırmaya elverişli ölçme araçlarıdır (Öncül, 2000: 1083).

Bu görüşler çerçevesinde, yapılan çalışmanın temel amacı, mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda eğitim gören öğrencilerin bireysel çalgı dersine yönelik tutumlarının belirlenmesinde kullanılabilecek bireysel çalgı dersi tutum ölçeğinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Yöntem

Bireysel çalgı dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışmasına ilk olarak literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Bu tarama ile müzik alanında veya alan dışında geliştirilmiş tutum ölçekleri incelenmiş ve geliştirilecek ölçek için temel bir fikir oluşturulmuştur. Yapılan ön hazırlık sonrasında, deneklerin ön plana alındığı bir yaklaşıma sahip olan, Likert Tipi ölçekleme yöntemi kullanılmasına karar verilmiştir. *Likert Tutum Ölçeğinde, tutumları ölçülecek kişilerin tepkide bulunacakları çeşitli ifadeler yer almaktadır. Bu ölçek her anlatımın ne kadar benimsendiğini araştırır. Anlatımlar, tutumun kuvvetini göstermek üzere eşit aralık ya da basamaklara ayrılmıştır. Tutum ölçeğini alan kişinin benimsediği maddeleri işaretlemek yerine verilen her maddeye ne ölçüde katılıp-katılmadığını dereceler içinde belirlemesi gerekmektedir (Özgüven, 1998; Öncül, 2000).*

Çalışma Grubu

Ölçek geliştirme çalışması, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalları ile Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde öğrenim gören 373 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında 2010-2011 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda mesleki müzik eğitimi almakta olan 60 öğrenciye

bireysel çalgı dersine ilişkin görüşlerini içeren kompozisyon yazdırılmıştır. Kompozisyonlar içerik analizi yapılarak incelenmiş ve tutum ifadesi olabilecek cümleler belirlenmiştir. Ölçekte yalnızca kompozisyonlardan elde edilen ifadelere yer verilmiştir. Maddeler belirlenirken olumlu ve olumsuz maddelerin sayı bakımından birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir. 20'si olumlu, 16'sı ise olumsuz önermeden oluşan 36 maddelik taslak bir ölçek oluşturulmuştur. Bireysel Çalgı Dersi Tutum Ölçeği'nin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanları kapsamına dikkat edilmiştir. Oluşturulan taslak ölçekte yer alan maddeler kapsam geçerliği için ölçme değerlendirme, müzik eğitimi ve Türk dili uzmanlarına gönderilmiştir. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda yeniden ele alınan ölçek maddeleri tekrar düzenlenerek rastgele sıralanmıştır.

Taslak ölçek, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalları ile Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde öğrenim gören 373 öğrenciye uygulanmıştır.

Yanlış veya eksik doldurulan 22 adet ölçek değerlendirmeye alınmamıştır. Ölçek oluşturulurken Tezbaşaran'a (2008: 21-22) ait puanlama kullanılarak olumlu ifadeler; "tamamen katılıyorum=5"dan "kesinlikle katılmıyorum=1"a 5' ten 1' e doğru puanlanmış; olumsuz ifadeler ise "tamamen katılıyorum=1" dan "kesinlikle katılmıyorum=5"a olmak üzere 1' den 5' e doğru puanlanmıştır.

Öğrencilerden toplanan verilerin yapı geçerliğini sınamak amacıyla SPSS 17.0 paket programına girilen verilerin açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, ölçme aracının yapısını, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi, az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir (Büyüköztürk, 2007: 125). Faktör analizinin temel iki amacı bulunmaktadır. Bunlar; değişken sayısını azaltmak ve değişkenler arasındaki ilişkilerden yararlanarak bazı yeni yapılar ortaya çıkarmaktır (Özdamar, 2004: 235). Ancak faktör analizi, tüm veri setleri için uygun olmayabilir. Öncelikle toplanan verilerin faktör analizi için uygunluğu test edilmelidir. Yapılan test sonucu, istatistiksel olarak anlamlı bulunursa faktör analizine geçilir. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ile incelenebilir (Büyüköztürk, 2007: 126).

Bulgular

Bireysel Çalgı Dersi Tutum Ölçeği'nin geliştirilmesi aşamasında, öğrencilerden elde edilen verilerin yapı geçerliğini saptamak için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Bu çalışmada, veri setinden elde edilen KMO değeri 0,96'dır. Bu değer 0.90 ile 1.00 arasında olduğu için verilerin faktör analizine mükemmel derecede uygun olduğu söylenebilir. Tablo 1'de Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 1: Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett's Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		,961
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4081,789
	Df	153
	Sig.	,000

Taslak ölçekte yer alan 36 madde üzerinde yapılan analiz sonucunda birden çok faktörde yüksek yük değeri veren maddeler binişik madde olarak tanımlanıp ölçekten çıkarılmıştır. Binişik olan maddeler (3, 5, 7, 9, 12, 19, 23, 24, 26, 28, 30, 33, 35, 36) ve madde yük değeri 0,30'dan düşük olan maddeler (11, 20) ölçekten çıkarıldıktan sonra kalan maddelerle yeniden faktör analizi yapılmıştır.

Ölçekte kalan on sekiz madde üzerinde çok sık kullanılan bir analiz olan Temel Bileşenler Analizi yapılmıştır. Temel Bileşenler Analizi sonucunda ölçeğin 2 faktörlü bir yapıda olduğu görülmüştür. Faktörlerden birincisi ölçeğe ilişkin toplam varyansın %53,2'sini, ikinci faktör ise %5,7'sini açıklamaktadır. İki faktörün açıkladıkları toplam varyansın %59,0 olduğu görülmektedir. İki faktörün maddelerde açıkladıkları ortak varyans ise, yaklaşık %38-76 arasında değişmektedir. Tablo 2'de Temel Bileşenler Analizi sonuçları görülmektedir.

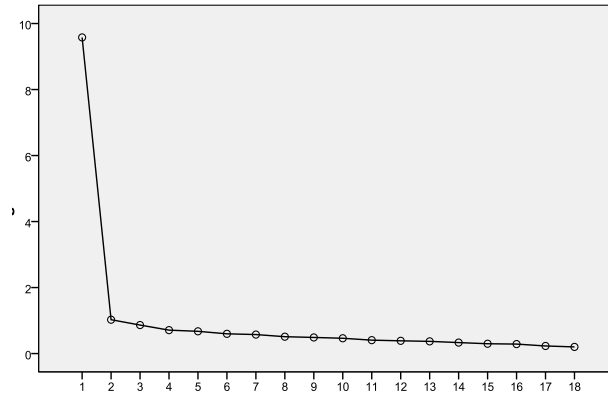
Tablo 2: Temel Bileşenler Analizi Sonuçları

Bileşenler	Başlangıç Özdeğeri (Initial Eigenvalues)			Kareler Toplamı Ekstraksiyonu (Extraction Sums of Squared Loadings)		
	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplanmış Yüzde	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
1	9,579	53,214	53,214	9,579	53,214	53,214
2	1,026	5,700	58,914	1,026	5,700	58,914
3	,864	4,799	63,713			
4	,710	3,944	67,657			
5	,674	3,744	71,401			
6	,598	3,324	74,725			
7	,576	3,199	77,924			
8	,511	2,839	80,763			
9	,488	2,713	83,476			
10	,464	2,576	86,052			
11	,406	2,257	88,309			
12	,386	2,146	90,454			
13	,369	2,053	92,507			
14	,333	1,849	94,356			
15	,297	1,652	96,008			
16	,287	1,596	97,604			
17	,230	1,278	98,882			
18	,201	1,118	100,000			

Faktör analizinin en önemli aşamalarından biri de faktör sayısına karar vermektir. Faktör sayısı belirlemede farklı yöntemler kullanılmakla birlikte en yaygın kullanım alanına sahip olan Kaiser'in ölçütü ve öz değer grafiği (Scree plot) yöntemleridir. Kaiser'in ölçütüne göre öz değeri (Eigenvalue) 1,00'e eşit ya da daha büyük olan faktörler analizde kalmaktadır (Büyüköztürk, 2007: 125).

Veriler üzerinde yapılan ilk analizde, çok faktörlü olduğu görülen ölçek, varimax döndürme işlemi sonrasında en son halini almıştır. Grafik 1'de öz değerlere göre çizilen çizgi grafiği görülmektedir.

Grafik 1: Öz Değerlere Ait Çizgi Grafiği

Grafikte birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş gözlenmekte ve bu durum ölçeğin genel bir faktöre sahip olabileceğini göstermektedir. Grafikte birinci faktörden sonra, daha az olmakla beraber ivmeli bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu grafik verisi ise ölçeğin iki faktöre sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Bireysel çalgı dersi taslak tutum ölçeği üzerinde gerçekleştirilen analizler sonrasında elde edilen 18 madde üzerinde yapılan döndürülmüş temel bileşenler faktör analizi sonuçları Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3: Bireysel Çalgı Tutum Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör-1 Yük Değeri	Döndürme Sonrası Yük Değeri	
			Faktör-1	Faktör-2
Madde 1	,718	,800	,787	,315
Madde 2	,766	,816	,824	,296
Madde 3	,521	,713	,612	,383
Madde 4	,676	,703	,738	,362
Madde 5	,566	,614	,707	,257
Madde 6	,383	,794	,415	,458
Madde 7	,639	,705	,538	,591
Madde 8	,558	,737	,694	,276
Madde 9	,568	,748	,660	,365
Madde 10	,581	,713	,660	,381
Madde 11	,512	,795	,579	,420
Madde 12	,638	,694	,552	,577
Madde 13	,488	,647	,468	,519

Bireysel Çalgı Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi

Madde 14	,445	,728	,381	,548
Madde 15	,660	,693	,315	,749
Madde 16	,689	,716	,223	,800
Madde 17	,689	,683	,266	,786
Madde 18	,508	,683	,384	,600

Açıklanan Toplam Varyans: % 59,0

Faktör-1 : % 53,21

Faktör-2 : % 5,7

Cronbach's Alpha: ,947

Veriler üzerinde yapılan varimax döndürmeli temel bileşenler faktör analizi sonucuna göre, ölçeğin öz değeri 1'in üzerinde olan 2 faktörlü bir yapıda olduğu ve açıkladığı toplam varyansın %59,0 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin madde yük değerlerinin 0,38 ile 0,76 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise $\alpha=0,947$ olarak bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Davranışların yordayıcısı olduğu varsayılan tutumların bilişsel, duyuşsal ya da devinışsel boyutlarıyla güvenilir bir biçimde ölçülmesi, öğrencilerle ilgili sağlıklı değerlendirmeler yapılması açısından oldukça önemlidir. Sözü edilen değerlendirmelerin ancak geçerli, güvenilir ve nitelikli tutum ölçekleriyle gerçekleştirilebileceği düşünüldüğünde, nitelikli tutum ölçeklerinin ve tutum ölçeği geliştirmeye yönelik çalışmaların önemi daha net görülebilecektir.

Bu araştırmada, bireysel çalgı dersine ilişkin bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. Uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda; 2 faktörden oluşan, 12'si olumlu, 6'sı ise olumsuz önermeyi içeren 18 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Geliştirilen ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise $\alpha=0,947$ 'dir. Bu sonuç ölçeğin öğrencilerin bireysel çalgı dersine ilişkin tutumlarını ölçecek nitelikte, geçerli ve yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tüm bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, geliştirilen Bireysel Çalgı Dersi Tutum Ölçeği'nin iç tutarlılığa sahip, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

Aydın, O. (2008). "Tutumlar". (Ed.: E. Özkalp). *Davranış Bilimlerine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay., s. 281-286.

Aydoslu, U. (2005). *Program Geliştirme Ve Öğretim Anabilim Dalı Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Olarak İngilizce Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (B.E.F. Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Binbaşıoğlu, C. (1995). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.

Begüm YALÇINKAYA, Abdurrahim Can ELDEMİR

Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cüceloğlu, D. (2004). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Güney, S. (2008). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.

Oksal, A. (2007). "Güdülenme (Motivasyon) ve Öğretim". (Ed.: K. Ersanlı ve E.Uzman). *Eğitim Psikolojisi*. İstanbul: Lisans Yay., s. 445.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ve İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özgül, İ. E. (1998). *Psikolojik Testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.

Tezbaşaran, A. (2). "Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu". *E-kitap*. http://www.academia.edu/1288035/Likert_tipi_olcek_gelistirme_kilavuzu. (Erişim Tarihi: 10.10.2011).

Umuzdaş, S. (2012). "Viyolonsel Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi". *Elementary Education Online*, 11(2),472-479. <http://ilkogretim-online.org.tr> (Erişim Tarihi: 10.07.2012).

Yalçinkaya, B. (2002). "21. Yüzyılda Müzik Eğitiminde Çalgı Öğrencilerinin Temel Psiko-Motor Alan Davranışları Üzerinde Alexander Tekniğinin Etkisi". *Uluslar Arası Avrupa'da ve Türk Cumhuriyetleri'nde Müzik Kültürü ve Eğitimi Kongresi (13-16 Kasım 2002) Bildirileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi, s. 253-258.